

DUNAHARASZTI TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

2017. november 13.

fotó: Szilágyi Alice

készítették: Szabó Julianna PhD
Kissfazekas Kornélia PhD
Balizs Dániel PhD

TARTALOMJEGYZÉK

1 BEVEZETÉS	3
2 DUNAHARASZTI FEJLŐDÉSE	5
3 ÖRÖKSÉGÜNK	8
4 TELEPÜLÉS-KARAKTEREK	18
5 AJÁNLÁSOK	21
Telepítés	21
Magasság	23
Tetőhajlás, tetőforma	24
Garázs és melléképületek	25
Anyaghasználat, színhasználat	27
Napelemek, klímaegységek, antennák	30
Kert, előkert, növénytelepítés, vízvisszatartás	31
Kerítés	34
Utcák, közterek	36
Reklámok	38

1 BEVEZETÉS

Dunaharaszti azon kevés magyar település közé tartozik, amelynek lélekszáma ma is növekszik. A természeti környezet, a fővárosi munkahelyek közelsége, a jó közlekedés vonzza a letelepülőket. A régi épületek megújulnak, az új parcellázások beépülnek, lakóparkok nőnek ki a földből, a település központja pedig sűrűbbé és magasabbá formálódik.

A fejlődés örömteli, de természetesen problémákat is okozhat. A gyors építkezések erős helyi tradíciók nélkül könnyen kaotikussá tehetik városunk arculatát. A mindenáron kitűnni vágyás, a divat gyors változásai, a magazinok átgondolatlanul másolt mintái szétzilálják a településképet. A kellemes környezet élehetlenné válik, elveszti vonzerejét.

fotó: Parraghy Lili

*Dunaharaszti Települési Arculati Kézikönyve azoknak szól, akik építkezésbe fognak a városban, legyenek helyiek vagy új betelepülők, építsenek akár újat, vagy vállalkozzanak egy régi ház megmentésére. Ezzel a kiadvánnyal **abban szeretnénk segítséget nyújtani, hogy a készülő épület ne kerüljön konfliktusba városunk hagyományaival, illeszkedjék a településképhe.** Dunaharaszti településképe pedig mindannyiunk felelőssége, hiszen csak akkor őrizhetjük meg értékeit, ha egymással összhangban alakítjuk környezetünket.*

Ezért építettként a legfontosabb talán, hogy megismerje leendő utcáját, szomszédságát. Ebben segíthet ez a kiadvány is, de hasznos és kellemes időtöltés lehet, ha bejárja a környék utcáit, megfigyeli az épületek részleteit, esetleg megjegyzi a jó megoldásokat. A leendő szomszédok biztosan szívesen szolgálnak a jókezü építész és a megbízható mesterek címével.

A tervezés és építkezés során kötelezően betartandó szabályokat továbbra is a Helyi Építési Szabályzat, illetve a Településképi rendelet tartalmazza, az ezekben való eligazodást segíti a város főépítésze is. Legfontosabb szövetségese az építkezés során felkért építésze lesz. Szakértelmével nemcsak az építkezés költségeire van nagy hatással, hanem családja eljövendő életének kereteit is formálja – jól vagy rosszul. Válassza meg jól a szövetségését!

Az új - vagy felújított - épület mások számára is üzenetet hordoz az építető jó ízléséről. Az szép és élhető otthon kialakításában pedig szinte ugyanaz érvényes, mint az öltözködésben: az eleganciát az egyszerű formálás, a jó minőségű anyagok, a jó arányok és a visszafogott színek sugallják, nem pedig a túldíszítettség.

A *Települési Arculati Kézikönyvben* bemutatjuk Dunaharaszti történetét, természeti és épített környezetének legfontosabb értékeit, összefoglaljuk a különböző karakterű városrészek jellemzőit, hiszen ezek teremtik meg az építészeti illeszkedés kereteit. Érthető tanácsokat, könnyen követhető példákat nyújtunk szűkebb környezetünk szebb, élhetőbb, környezetkímélőbb alakításához.

fotó: Molnár Péter

2 DUNAHARASZTI FEJLŐDÉSE

Dunaharaszti a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág bal partján települt egy árvízbiztos kiemelkedésen. A tájat ma is meghatározzák a folyó kavicssteraszának északnyugat-délkelet irányú homokháti és völgyei. A dombháton jórészt szántóföldi gazdálkodás alakult ki az elmúlt évszázadok folyamán, de a dél-nyugati fekvésű oldalakra már a 18. században szőlőskerteket telepítettek. A hajlatokban sokszor megmaradt a vizenyős, mocsaras terület, amelynek gazdag növény- és állatvilága ma a település egyik legfontosabb természeti értéke. Szintén meghatározók a Soroksári Duna-ág szigetei, az itt létrejött vízi és vízparti növénytársulások. A felszíni vizek rendszerét tovább gazdagította a Duna-Tisza csatorna megépítése és a kavicsbányászat után maradó bányatavak feltjai.

fotó: Szilágyi Alice

Ez a vizekben bővelkedő szelíd táj mindig is vonzotta a letelepedőket, amelyről a környéken előkerült számtalan régészeti lelet tanúskodik. Dunaharaszti majorjának első írásos említése 1270-ből származik. A település folyamatosan lakott volt a középkorban, de a török hadjáratok, a pestisjárvány csökkentette a lakosságot, majd a 17. és 18. század fordulójára – sok magyar faluhoz hasonlóan – elnéptelenedett. Városunk mai története így a 18. század elejének betelepítésével kezdődik, szerkezetét és épített környezetét az azóta eltelt fejlődés határozza meg.

Első katonai felmérés részlete, Arcanum

A birtokos Laffert család német nyelvű telepesei a mai Ófalu területén építkeztek, jellegzetes egyutcás falut hozva létre a Duna-parti országút mentén. Telkeik sajátosan felemásak voltak: míg az úttól keletre eső házakhoz nagy kertségek csatlakoznak, a nyugati oldalon a Duna közelsége csak lakótelkeknek adott helyet. Az egyutcás Haraszti középpontjában épült fel az első templomunk, amely később a Laffertek barokk kúriájának adta át a helyét.

A jellegzetesen mezőgazdasági település szerkezetét a főváros szuburbanizációjának hullámai változtatták meg.

A Pest-Szabadka vasútvonal átadása (1883) lehetőséget adott, hogy a pesti nyaralni vágyók felfedezzék a falut. A vasútvonal az országúttal párhuzamosan, de attól jócskán keletre épült meg, így az Ófaluból a vasútállomásra – és tovább Némedibe – vezető út menti beépítés besűrűsödött. A vasútállomás és a Duna-parti HÉV (1887) megállóinak környezetében megkezdődött a nyaralótelkek parcellázása. A Szelényi-telep, Rákóczi-liget, később Petőfi-liget településszerkezete már nem a mezőgazdaság, hanem a fővárosból kiköltözők és az ingatlanfejlesztők igényeit tükrözte: szabályos úthálózat, szélesebb, de kevésbé mély telkek, szabadonálló beépítési formák.

Harmadik katonai felmérés részlete, Arcanum

A huszadik század első harmadában 2500-ról 8000 fő fölé nőtt a lakosság. A most már véglegesen beköltözők egyre nagyobb arányban a helyi mezőgazdasági feldolgozóiparban dolgoztak. Számukra új városrészek települtek, folytatva a sakktablás szerkezetet, de szerényebb telekméretekkel, földszintes, időnként ikres vagy összezáródó beépítéssel.

Dunaharaszti lélekszáma a második világháború után is növekedett, de a harmadik nagy, máig tartó szuburbanizációs hullám a huszadik század végének motorizációjával indult. A népesség száma a rendszerváltás óta több mint negyedével emelkedett, újabb mezőgazdasági területek épültek be. Az elkerülő 51-es főút mentén ipari terület alakult ki, amely egyre több dunaharasztinak biztosít megélhetést. A fővárosiak a zöld környezetet, a természet-közeli életmód lehetőségét keresik Dunaharasztiiban, de az időközben várossá vált (2000) településen élők egyre inkább megkövetelik a városias központokban kialakítandó szolgáltatásokat: a műszaki és humán infrastruktúrát, a kereskedelmi és szolgáltató létesítményeket, a sportolás és szórakozás lehetőségét.

fotó: Balizs Dániel

3 ÖRÖKSÉGÜNK

Dunaharaszti nagyrészt az évszázados emberi tevékenység által alakított, úgynevezett kultúrtáj. Kiemelkedő értéket képviselnek azok a területek, ahol a megmaradt természet-közeli állapot miatt – mint a *Turjánvidék* vagy a *Nagy-mocsár* területén – vagy éppen az ember beavatkozása következtében, mint a szabályozott vízszintű Duna-ágon, az Alsónémedi-csatorna és a Duna-Tisza csatorna mentén – különlegesen gazdag ökológiai társulások jöttek létre. A hóknyokat, lápokot, forrásokat nem csak a település, de törvény is védi. A *Soroksári Duna-ág* ezen kívül számos vízimadár költő-, és átvonuló területe, ezért európai szinten védett. Az itt élő ritka, védett növények és állatok élőhelyének megőrzése érdekében ezeken a területeken nem építhetünk oly módon, hogy az a növények termőhelyét, a talajt, a vízmozgásokat, a tájképet hátrányosan befolyásolja.

fotó: Sraga Zoltán

Épített környezetünk legmaradandóbb rétege az úthálózat. Dunaharasztn csak az Ófalu utcahálózata mutatja a nőtt település jellegzetességeit, ahogy a kialakult vonalak finom hajlással követik a terep eredeti formáit, a vízpartokat. Többi településrészünk úthálózata racionálisan tervezett, raszterhálós. Keresztmetszetükben mégis fellelhető az *alföldi települések jellegzetes, széles lakóutcája*, amely lehetőséget ad a nagyobb keresztmetszetű vízvezető árkok kialakítására, gyümölcsfák, sövények ültetésére, virágosításra is.

fotó: Szabó Julianna

Városunk épületállománya fiatal, történeti épületeinket megtizedelte háború, földrengés, sokat magunk bontottunk le vagy építettünk át a felismerhetetlenségig. Ebben a helyzetben fontosabbak a megmaradt értékek, amelyek tanúi Dunaharaszti történelmének, összekötő kapcsok elmúlt generációk életéhez és formálói a jövő generációk dunaharaszti identitásának. Különleges tiszteletet és támogatást érdemelnek azok, akik vállukra veszik egy-egy ilyen emlék megmentésének, felújításának gondját.

Dunaharaszti kevés védett épülete mintha végigkövetné a település építés-történetének fontosabb állomásait. Beépítésük, anyaguk, formáik az építési korszakok szükségleteit, lehetőségeit és építészeti ízlését tükrözik, de sok tekintetben megfontolandó tanulsággal szolgálnak a ma építetője számára is.

A német nemzetiségi tájház (Zöldfa utca 29.) ugyan már a két világháború között épült, elrendezésében mégis hűen követi a sváb parasztház 18. század végétől szokásos, Dunaharaszti legrégebbi részére, az Ófalura jellemző rendszerét.

fotó: Balizs Dániel

Az utcára merőlegesen hosszan elnyúló telkek lehetővé tették a falu tömör, gazdaságos telepítését, miközben a mezőgazdasági tevékenységhez szükséges istállók, ólak, színek, udvarok, zöldséges- és gyümölcsöskertek közvetlenül kapcsolódtak a lakóépülethez. A hosszúház mindig a kedvezőtlen északi telekoldalra épült, biztosítva, hogy az udvar szélvédett, napos maradjon. Az udvarra nyitott épületek intimmá tették az udvarokat, a lakás helyiségei – a tisztaszoba kivételével – sem a szomszédból, sem az utcáról nem voltak beláthatók.

A hosszúház rendszere lehetővé tette, hogy a család létszámának változásakor vagy a gazdasági tevékenységek szükségszerűsége szerint könnyen változhasson a helyiségek száma, mérete, funkciója. Tornác fűzte fel őket, esőben száraz, hőségben árnyas tartózkodási helyet teremtve munkához, beszélgetéshez. Az előreugró tornác szerepe azonban a főépület temperálása is volt: a hagyományos tetőhajlásszöggel nyáron leárnyékolta a magasan járó nap elől a déli házfalat, télen azonban beengedte az alacsony melengető napsugarat. Hasonló szerepe volt a padlásnak is: télen a behordott széna szigetelte a lakótereket, nyáron a kiszellőztetett padlástér – a terményektől kiürülve – megakadályozta túlzott felmelegedésüket. Az épületek a helyben elérhető építőanyagokból – Dunaharaszti téglából, fából, nád- vagy cserépfedéssel épültek. Formáik egyszerűek voltak, az anyagok takarékos, célszerű felhasználásáról tanúskodnak. A hosszúház értő átalakítással, őseink tudásának okos kihasználásával ma is kellemes színtere egy család életének.

fotó: Kiss Alexa

A birtokos Laffert család lakóépületeit nem a mezőgazdasági termelés, hanem a család kényelme és a reprezentáció igénye határozta meg. A *Laffert Kúria* (Fő út 172.) földszintes barokk épületét 1718 körül építtette Laffert Ferdinánd. Az építkezéssel jókezű építész, valószínűleg Mayerhoffer Andrást, a magyar polgári barokk építészet megteremtőjét bízta meg. Az eredeti épület később számtalan átépítésen ment át, így a kortárs megújítás a kevés megmaradt részlet megóvása mellett a barokk építészet jellegzetes elemeit használta fel. Ilyen a beépítés, az alaprajz és a homlokzatok szigorú szimmetriája, a tengely mentén egymásba nyíló terek sora – az „enfilade” -, a manzárdtetővel hangsúlyozott fő tömeg, a homlokzatok rizalitos tagolása és a nyílások kőkeretezése. Az annak idején frissen báróvá emelt tulajdonos fényűzéséről tanúskodik a díszteremben fellelt eredeti díszítőfestés is. A bárói családban a kert is elsősorban a pihenést szolgálta, történeti térképekről ismerjük a kúria parkját, amelyet a mai kertkialakítás finom eszközökkel idéz vissza.

fotó: Marosi Péter

A Kúriával egykorú a plébániakertben (Fő út 69.) álló *Nepomuki Szent János* barokk szobor is. Nepomuki Szent János a vízen érkező német telepeseknek és a Laffert családnak is kedvelt szentje volt, neki szentelték Haraszi – azóta elpusztult – barokk templomát is.

Szintén a barokk korban épült a mára szépen újjáépített *Szent Kereszt (Kálvária) kápolna*.

fotó: Szilágyi Alice

A Kúria a reformkorra szűk lett a bárói családnak, 1830 körül Laffert Vince táblabíró a *Laffert-kastély*, a mai Városháza építésébe (Fő út 152.) fogott. Ez az épület már a klasszicizmus egyszerűségét, racionalitását tükrözi. Utcai homlokzata szimmetrikus, rizalittal és tömegében is kiemelt középrésszel, a középrizaliton íves, a mellékszárnyakon egyenes záródású, vakolattal keretezett ablakokkal. A kastély azonban a belső udvar felé fordult, ahol fedett, oszlopos-timpanonos kocsibeálló várta a vendégeket. A főépület és a rá merőleges gazdasági épületek által körülvevett udvar valószínűleg egyszerre szolgálta a család kényelmét és a birtok gazdasági tevékenységét. Az élet átalakulását, a reprezentáció helyett a családtagok kényelmének, magán szférájának felértékelődését mutatja, hogy a kastély kolostorboltozatos lakószobái már nem egymásba nyíltak, hanem egy végigfutó folyosóra fűződtek fel.

fotó: Marosi Péter

fotó: Szabó Julianna

A 19. század végén a HÉV és a vasút is elérte Harasztit, nagy lökést adva a település fejlődésének. 1895-ben az akkori birtokos, Földváry Mórné Laffert Izabella jó üzleti érzéssel „villatelkek”-re parcelláztatta a Főúthoz közel eső birtoktestet. Itt alakult ki az új nyaralótelep főutcája, a mai Kossuth Lajos utca. A haraszi nyaralóélet annyira felpezsdült, hogy a parcellázás a 20. század első évtizedében az egész Rákóczi-ligetre kiterjedt és még az első világháború előtt megindult a Petőfi-liget telkekre osztása és beépítése is, immár kisebb telkekkel és lakóházakkal.

Az új településrészekben megindult a *polgári nyaralók* építése a kor eklektikus, romantikus stílusában. Ennek a kornak emlékeit leginkább Kossuth Lajos utca környékén találjuk, esetenként szépen felújítva, máskor a pusztulás szélén. Az építés óta eltelt évtizedek átalakításai sokszor a megmaradt épületeket is annyira átformálták, hogy éles szem szükséges az eredeti részletek felfedezéséhez. Helyi védelem alatt áll ma a Petőfi utca 23. alatti ikervilla és a Móra Ferenc utca 9. alatti lakóház, de figyelmet érdemel számos más eredeti épület vagy épületrész, hiszen ez Dunaharaszti egyik legjellegzetesebb épített öröksége, ugyanakkor az új lakóházépítések számára is fontos példa.

A 20. század eleji nyaralók ugyanis a polgári családi ház előfutárai. Széles telkeken szabadon állóan vagy ikerházként épültek, az előkert és oldalkert méretét a Haraszti Nyaralótelepesek Egyesületének

alapszabályzata kötelezően előírta. Utcával párhuzamos tömegük, tetőgerincük elválasztotta a privát belső kertet az utcától. Ez a kert már nem a mezőgazdasági tevékenységet, hanem a pihenést szolgálta: az Egyesület szerette volna megtiltani a sertéstartást, az ipartelepek és munkáslakások telepítését is. Felértékelődött a természettel való kapcsolat, az épületeket legtöbbször terasz és/vagy veranda kötötte a kerthez, az utcára néző lakószobákat virágos előkert óvta az illetéktelen pillantásoktól. Az épületek tömegei tagoltak, sokszor aszimmetrikusak. A leggazdagabb villák emelettel épültek, de a legtöbb ránk maradt épület földszintes. Magasságukat így is növeli a kiemelt padlószint, ami a kor vízszigetelési megoldásainak szükségszerű következménye volt. Homlokzataik vakoltak és színezettek, kő-, téglavagy műkő lábazattal, cserépfedéssel, kiülő eresszel. Az épület díszei a nyílásokat, tagozatokat hangsúlyozó vakolatmezők, az ereszek, verandák, ablakok és spaletták sokszor mives faszerkezetei. A család hirtelen elért jómódúságát gyakran túldíszítettség, funkciótlan tornyocskák, zárterkélyek szimbolizálták.

A nyaralók a kor polgári lakásairól vették alaprajzi mintáikat, de a reprezentáció kevesebb szerepet kapott a szerkesztésben. Ezért, és minőségi építőanyagok miatt a villaépületeket ma is alkalmasak többféle funkcióra. Újharasztiban intézményi funkcióval is találunk villaépületeket, de néhány szépen felújított családi ház is őrzi ennek a kornak az értékeit. Sajnos kevés emlékünknél egy része éppen napjainkban tűnik el.

A polgári népesség a középületek megújulását is megkövetelte. Elsőként 1904-ben az új, kibővített *katolikus templom* készült el neogótikus stílusban, Jendrassik Alfréd tervei szerint.

fotó: Marosi Péter

A kezdeti vasúti megálló helyett a képviselőtestület állomásépület építését kezdeményezte a megnövekedett forgalom miatt. A végül 1916-ban átadott *állomásépület* mérete azt jelzi, hogy a MÁV is egyetértett az immár Dunaharaszti nevű megálló jelentőségével.

foto: Szabó Julianna

A folytatódó parcellázások és építkezések következtében nemcsak a nyaralók, hanem a végleg betelepődők létszáma is növekedett. Rákóczi-ligeten 1912-ben négyosztályos *iskola* épült a Rákóczi Ferenc u. 28. alatt, de a két háború közötti gyors lélekszám-növekedés miatt szűknek bizonyult. A bővítés és emelet-ráépítés után 1928-ban adták át a ma is működő épületet, amely a funkcionális premodern építészet kiemelkedő példája.

4 A TELEPÜLÉS- KARAKTEREK

A város külterületeit a külterjes mezőgazdaság nagy kiterjedésű szántói, rétjei foglalják el, amelyeket időnként aktív művelésű kavicsbányák és a felhagyott bányák víztükrői váltanak.

Dunaharaszti *lakóterületeit* a leginkább a kertes, földszintes, magastetős beépítés jellemzi. Ezen belül minden területen vegyesen van jelen az oldalhatárra vagy szabadon állóan beépített telek, változnak a tetők hajlásszögei is. A település legrégebbi részén, az Ófaluban még több, az utcára merőlegesen telepített lakóházzal találkozhatunk. Kezdetben csak a fő útvonalak mentén indult meg a polgári fejlődés hagyományos útja, a hosszúházak befordulása és záródása az út mentén.

Ligetvároson, de az új parcellázások területén is a szabadon álló beépítés a jellemző, noha itt is találunk oldalhatárra telepített, esetenként ikresített lakóházakat is. A családok igényeinek bővülésével gyakran megjelenik a tetőtér beépítése, az emeletes épület is. Az építetők igényeinek megfelelően itt változatosabbak az épület- és tetőformák, a színek és anyagok.

Külön karakterként jelennek meg Dunaharaszti egységesen tervezett *lakóparkjai, lakótelepei*. Bár szintén a szabadon álló beépítés és a zöldfelületek magas aránya jellemzi őket, egységességükkel, magasabb beépítésükkel, sokszor tetőformáikkal is kiválnak környezetükből

Dunaharaszti intézményei jórészt a lakóterületekbe illeszkedve, elszórtnan jelennek meg. A főutak menti kisvárosi fejlődés mellett csak Baktay Ervin tér környékén találjuk az intézmények, a kereskedelem, a közterek olyan sűrűsödését, amely funkcióiban és építészeti formáiban is *kisvárosi központ* képét idézi elénk.

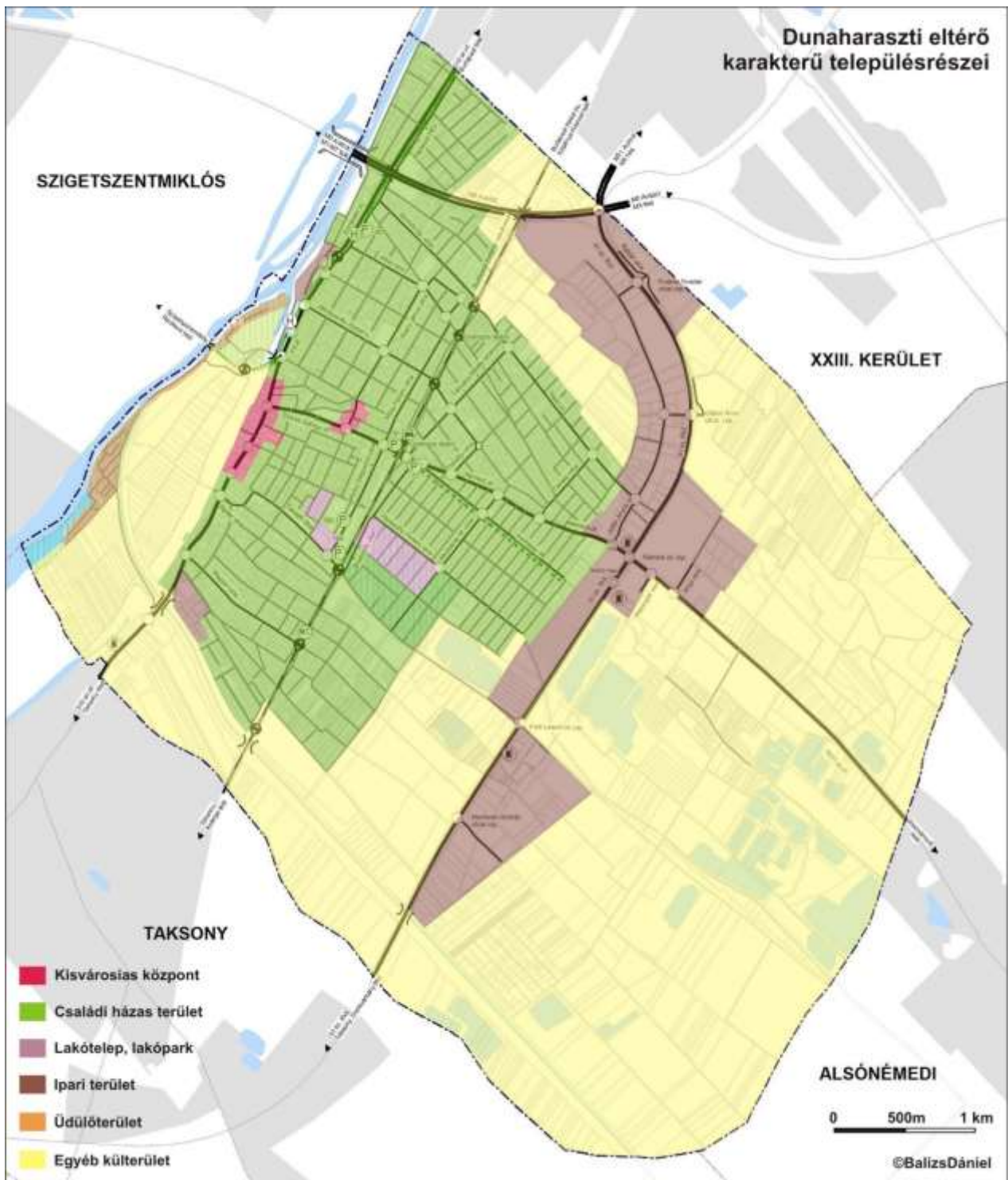

Eltérő karaktert jelentenek a Szigetek és a tavak *üdülőterületei*, amelyeket az elaprózott telekosztás, a üdülés eltérő igényei, a természeti környezettel való szoros kapcsolat és a település többi részétől való elzártság megkülönböztet a lakóterületektől.

Városunk legújabb jellegzetessége az ipari, gazdasági beépítések láncolata az 51-es út mentén. Az *ipari területeket* a nagy méretű telkek, nagy alapterületű, földszintes és lapos tetős épületek jellemzik. Természetes, hogy karakterük eltér a lakóterületektől, azonban fontos, hogy itt is megtartsuk Dunaharaszti legfontosabb értékeit: a rendezett és intenzív növényzettel beültetett környezetet.

fotók: www.google.de/maps

5 AJÁNLÁSOK

Telepítés

Dunaharaszti lakóterületein vegyesen helyezkednek el oldalhatárra épített, illetve szabadon álló lakóépületek.

Az oldalhatárra telepítés a hagyományos magyar falu beépítési formája, de így építkeztek a Harasztiba betelepített svábok is. A lakóépület a kedvezőtlenebb égtáj (észak, északnyugat) felőli telekhatáron nyúlik el, az ablakok, ajtók jobbra a jó benapozású udvar felé nyílnak. Ennek a beépítésnek előnye, hogy az épület mellett akár keskenyebb telek esetén is jól használható méretű udvar maradhat. Ezek az előnyök azonban csak akkor használhatók ki, ha a tervezett lakóépület keskeny, hosszúkás formát kap! Egy kisebb keresztbe fordított szárny első és hátsó részre oszthatja a kertet, csökkentheti a beláthatóságot.

Az oldalhatárra telepített épület bővítése könnyen megoldható: akár a kert felé való meghosszabbítással, akár a tetőtér beépítésével, akár az utcafronton való befordítással. Az utcafronti épületszárny befordítása, az utcai homlokzatok záródása a faluból kisvárossá fejlődés hagyományos útja, amely megvédi a belső udvarok intimitását a növekvő utcai forgalomtól, ugyanakkor lehetőséget ad az utcai szárnyban a lakófunkciótól független bolt, műhely, iroda elhelyezésére.

fotó: Balizs Dániel

A szabadonálló beépítés a pestiek nyaralóépítkezéseinek örököse. Ebben az esetben mindkét irányban oldalkert választja el az épületet a szomszédoktól. A szabadonálló beépítéshez emiatt szélesebb telek szükséges, a legtöbb esetben az oldalkertek mégis olyan keskenyek, hogy csak díszkert funkcióra alkalmasak. A pihenés, kertészkedés, vendégfogadás tereit az épület mögött kell elhelyezni! Az épület alaprajza ugyanakkor szabadabban formálható, hiszen mind a négy irányban teljes értékű ablakok nyithatók.

fotó: Szabó Julianna

Akár a szabadon, akár az oldalhatáron álló beépítést választja, *az épületet az utca felől helyezze el!* Nem csak az utcakép ritmusát védi ezzel a csúnya foghíjaktól, de saját kertje is használhatóbb, barátságosabb lesz. Az utca felé nyíló helyiségeket az előkert védi a forgalomtól, az illetéktelen pillantásoktól. Az előkert a ház névjegye, a háziak ízléséről, kertészeti tudásáról árulkodik a járókelőknek. Az ide ültetett növények a lakóház fő homlokzatával közös kompozíciót alkotnak, ezért annak arányait, színeit, anyagait érdemes figyelembe venni a díszkert tervezésekor.

Magasság

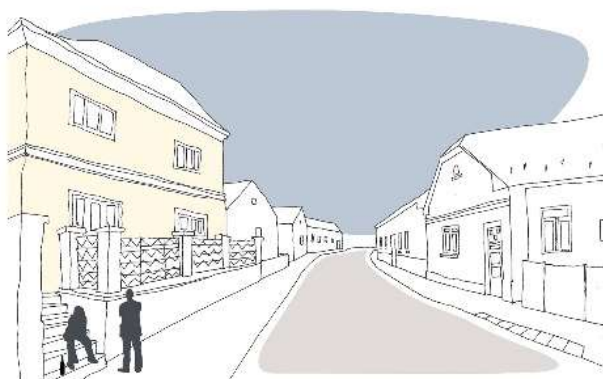

Dunaharaszti házai hagyományosan földszintesek és magastetősek voltak, a tető alatt legfeljebb terményeket tároltak. A település sziluettjéből – mint minden magyar faluban – csak a templomok tornyai emelkedtek ki. A két világháború közti betelepülésekkel kezdődött meg a magasság növekedése: nem csak az új iskolák, de a nagyobb villák is plusz emeletet kaptak.

A település fejlődésével ma is természetes az épületek magasságának növekedése, azonban *a környezetéből kiálló épület nem csak csúnya, de – különösen szűk telkeken – leárnyékolja, besötétíti a saját és a szomszéd kertjét is, kellemetlen átlátásokat eredményez, elrontja a kertvárosi életmód előnyeit, szomszédviszályokat okoz.* A helyi építési szabályzat ezért részletesen szabályozza, hol milyen magas épületet lehet építeni.

fotók Balizs Dániel

Legyen óvatos, kérje meg építészt az átlátások, árnyékviszonyok modellezésére!

Tetőhajlás, tetőforma

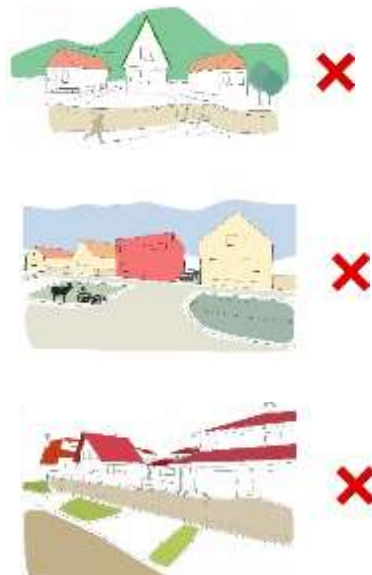
Az épületek tetőformáját minden vidéken az uralkodó éghajlat és a rendelkezésre álló építőanyagok határozták meg. A száraz és forró vidékeken a lapostetőkre lehetett menekülni az éjszaka hűvösébe. A csapadékosabb vidékeken azonban fontosabb az esővíz gyors lefolyása a tetőről, ezért meredek hajlású tetőket látunk. A magashegyi településeken alacsony hajlású tetőt építettek, amely a szigetelő hóréteget megtartotta az erős fagyok idején.

Magyarországon a hagyományos tetőhajlás 35-45 fok, amely a szélsőséges szárazföldi klíma kihívásainak legjobban megfelel: az őszi-téli időszakban gyorsan elvezeti az esővizet, nyáron árnyékolja a lakótérket. Alacsonyabb hajlásszögű tető ezért a magyar településeken csak a nem embernek szánt melléképületeken – ólakon, fészereken volt szokásos.

A mai széles körű építőanyag választék már mindenféle formájú és szögű tető építését lehetővé teszi, azonban a történeti formák tanulságai ma is érvényesek. Az éghajlatváltozással a tetőknek egyre szélsőségebb időjárás ellen kell megvédeniük házainkat és lakóikat!

A tetőforma megválasztásánál is igazodjunk a szomszédos épületek, az utca, a környezet tetőihöz! Ha az utcában magas tetős épületek vannak, lapostetőt mi is csak azokon az épületrészekre alkalmazunk, ahol a lakótérhez kapcsolódó tetőteraszt alakíthatunk ki rajta. *Igyekezzünk minél simább vonalú, az épület tömegét egybefoglaló tetőformát kialakítani*, hiszen a felesleges „szoknyák”, kiszögellések és vápák jelentősen megrádják a tetőt és számos meghibásodás forrásai.

A hagyományos tetőhajlásszög alkalmas a tetőtér beépítésére is, azonban ezzel elveszti a nyári hőség elleni védelem elvét. A tetőtér-beépítéses épületek tetejét ezért kétrétegű, kiszellőztetett tetővel építsük, amely mérsékeli a nyári felmelegedést. A meleg elleni védelemben nem csak a hőszigetelő réteg fontos, hanem a tetőhéjazat súlya is. Nagyobb súlyú héjazat, mint például a cserép, sokkal több hőt képes tárolni és az éjjeli hűvös időszakban visszasugározni. A lemezfedések nem csak nem illenek Dunaharaszti képébe, de nyaranta igen melegünk is lesz alatta.

Garázs és melléképületek

Dunaharaszttiban a város kiterjedése és a budapesti kapcsolatok miatt minden családban akár több személyautót használnak, aminek tárolásáról a Helyi Építési Szabályzat alapján a telken belül kell gondoskodni. Legjobb esetben *a garázst a lakóépületen belül, lehetőleg az utca felől tudjuk elhelyezni.*

Ideiglenes parkolásra kialakíthatunk beállót az előkertben is. Használjunk vízáteresztő burkolatot! A gépkocsibeállók nagy burkolt felülete azonban még így is hőszigetként működik, a nyári kánikulában gyűjti, és a környezetébe sugározza a hőséget. *Mindig árnyékoljuk a beállót nagy lombú fával, esetleg lugasra futtatott növényekkel, így nyáron is kellemesebb érzéssel ülhetünk autóba.*

fotók: Kiss Alexa

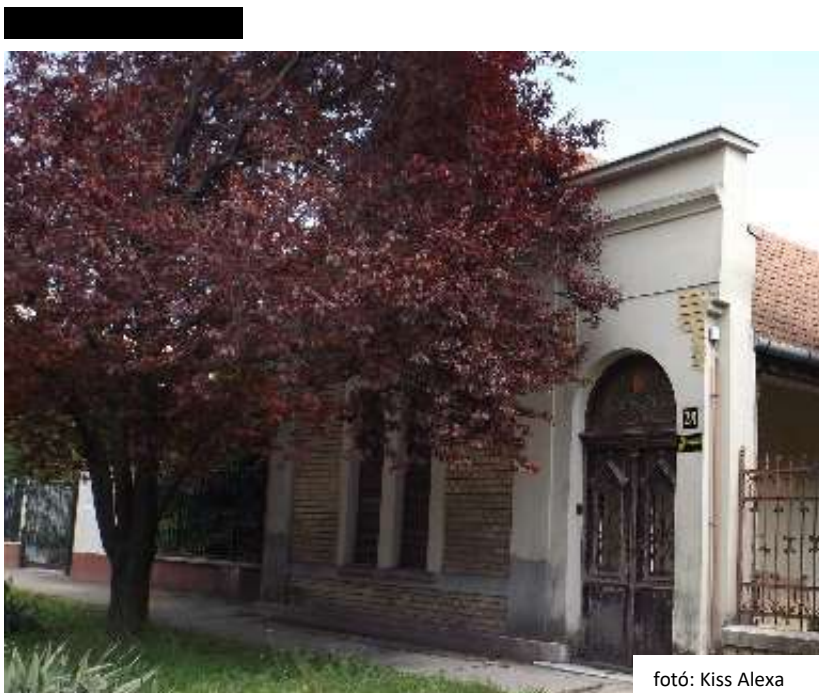
Esetenként a főépülettől elkülönítlen építünk garázst, de szükségessé válhat más melléképület is a telken. A megengedhető melléképületek fajtáit, elhelyezését, méretét a Helyi Építési Szabályzat írja le.

Bármilyen melléképület mellett döntsünk is, fontos, hogy azt a főépülethez illeszkedve, azonos minőségben, formavilággal, anyag és színválasztással építsük!

fotó: Szabó Julianna

Anyaghasználat, színhasználat

fotó: Kiss Alexa

fotó: Szabó Julianna

Dunaharaszti hagyományos anyagai a természetes anyagok, elsősorban a vakolt vagy vakolatlan téglafal, fa nyílászárók, kő és téglaburkolatok, égetett cseréptetőfedés. Ezekből az anyagokból változatos, izgalmas épülethomlokzatok alakíthatók ki ma is!

A vakolt homlokzatokhoz hozzá tartozik az *eresz és a lábázat*, amelyek a csapóeső, illetve a felfreccsenő sár ellen véd, ugyanakkor arányosan tagolja a homlokzatot.

A lábázat szilárdabb anyagból – téglából, kőből – készülhet. A lábázat anyagával hangsúlyozhatjuk az épület fontos részeit: ablakpárkányokat, szemöldököket, pilléreket, mellvédeket.

Járjunk nyitott szemmel, lessük el a jó példákat, hiszen a téglák és a kő rakása finoman gazdagíthatja a környezetünket. Ugyanakkor legyünk óvatosak, hiszen különösen a terméskő túlzott használata barlangszerűvé teheti otthonunkat.

A fa nemes építőanyag, nem csak hagyományos építészetünknek szerves része, de ma is elegáns, divatos választás. *Fa nyílászárókkal* méltón újíthatjuk fel régi épületeinket, az anyag nemessége a belső terekben is érvényesülni fog. Külső elemekként – burkolatként, korlátként, nyitott ereszként, oszlopként, kerítésként, stb. - való felhasználáskor legyünk tudatában, hogy a mi éghajlatunkon a fa felületek gyakori és drága karbantartást igényelnek és csak a keményfa felülete öregszik szépen.

A fa elemek kialakításánál is bátran gyűjtsünk példát régi épületeinkről, hiszen a régi ácsok, asztalosok tudása mai mesternek is díszeré válnak.

fotó: Molnár Enikő

A hagyományos településképet a fehér meszelt falak, vörös cserép tetők, a kövek okkerjei, szürkéi és az érett fa ezüstszürkéje, esetleg pácolt vörös, barna, zöld árnyalatai határozták meg. A természetes anyagok és színezők miatt ezek az épületek jól illeszkedtek a táj és a növényzet háttérébe. Ma minden építőanyagunk sokféle színben kapható, de a tájba, városképbe illeszkedő épülethez jól tesszük, ha továbbra is alkalmazkodunk ezekhez a szabályokhoz. Nagy felületekre válasszunk tört fehéret vagy az okkeres, vöröses, barnák halvány, tört árnyalataiból! A tető és a lábazat sötétebb színe keretezze a világos homlokzatot, mert ellenkező esetben bizonytalan érzetet kelt az épület. Kisebb felületekre: ajtókra, ablakokra, tornácoszlopokra, kis falsíkokra választhatjuk ugyanannak a színnek sötétebb változatát, esetleg sötét komplementer színt. *Ne válasszunk telített, rikító színeket, de ne fessük a házat ravatalozó-szürkére sem!* Gondoljunk arra, hogy az idén nagyon divatos ruha pár éven belül nevétségesen divatjamúlt lesz...

A tető a ház ötödik homlokzata! Sajnos az olcsó megoldások, mint a bitumenes zsindelyek vagy cserepes lemezek itt is a silányság érzetét keltik, rontják a település és a ház képét is. A héjazat anyagának és színének megválasztásakor is legyünk igényesek és vegyük figyelembe a homlokzat színeit, anyagait!

fotó: Szabó Julianna

Napelemek, klímaegységek, antennák

Otthonunk kényelmét egyre inkább meghatározza az épületgépészet. A korszerű eszközök közül a legtöbb ma még sajnos ipari kinézetű, nehezen mondható háznak díszeinek. Nagyon fontos ezért, hogy *a ház tervezésekor megfelelő helyet biztosítsunk a szükséges mérőóráknak, napelemeknek, antennáknak, klíma kültéri egységeknek*, még akkor is, ha csak később akarjuk őket telepíteni. A technikai követelményeket betartva *igyekezzünk őket az épülethez illesztve, alárendelt homlokzaton, takarva elhelyezni!* Az épülethez vezető kábeleket jobb már most föld alatt vezetni, ezzel javítva kertünk és az utca összképét, megelőlegezve azt a korszakot, amikor már egész Dunaharaszti városképéből eltűnnek a légvezetékek.

fotó: Szabó Julianna

Kert, előkert, növénytelepítés, vízvisszatartás

Dunaharaszti az 1910-es évek óta elsősorban az értékes zöld természeti környezettel, a Duna és a természetes vizek gazdagságával és a kertés életmód lehetőségével vonzza a betelepülőket. Mi se vesztegessük el ezt az előnyt! Védjük és használjuk városunk természeti értékeit, saját portánkon pedig tegyünk hozzá a gazdagsághoz!

Épületeink telepítésekor *igyekezzünk a lehető legnagyobb összefüggő felületet megtartani a növények számára.* A gépkocsikat is a telek utca felé eső részén tároljuk, így a behajtók kevesebb területet vesznek el a pihenés, a játék, a kertészkedés elől.

fotó: Kiss Alexa

fotó: Szabó Julianna

Kertünk legnagyobb értékei a nagy lombkoronájú, idős fák. Nyáron árnyékolnak, szűrik és párasítják a levegőt, télen beengedik a napsugarakat, így természetes módon javítják a házunk mikroklímáját. Száz éves fát csak száz év alatt lehet nevelni, ezért ha idős fával büszkélkedik a telkünk, az új épület és kert tervezésénél és építésénél alkalmazkodjunk hozzá! Németországban minden lakóházhoz ültettek egy ilyen árnyat adó „életfát” – sokszor tölgyet vagy hársfát -, amely generációkon keresztül gyülekező helye, jelképe volt a családnak. A magyar kertkultúra hasonlóan szimbolikus fája a diófa, amely minden napernyőnél kellemesebb árnyékot nyújt a nyári hőségben. Kisebb kertben ilyenek lehetnek a gyümölcsfák – alma, körte, cseresznye, meggy is. Ültessünk lombos fákat, de a pontos fajta és a hely megválasztásánál legyünk előrelátóak, hagyjunk elegendő helyet a növekedésükre.

A kert háttérét a cserjék adják. Monoton örökzöldek helyett válogassunk számos hagyományos cserjénk közül, amelyek virágukkal is díszítenek – pl. orgona, vadrózsa, bodza -, vagy gyümölcsükkel szolgálnak, mint a mogyoró, a galagonya, vagy a somfélék. Minél többféle bogyós cserjét ültetünk a kertbe, annál több énekesmadár látogatására számíthatunk!

Meglepően nagy lombkoronával rendelkeznek a házfalakra, lugasokra, kerítésre felfuttatott lombhullató növények, a vadszőlő, a loncfélék. A déli-nyugati falfelületet nyáron leárnyékolják a levelek, így csökkentik annak felmelegedését. Használjuk ki ezt a lehetőséget a teraszok, gépkocsi-beállók nyári árnyékolására is!

A gyepek legkisebb ökológiai haszonnal járó zöldfelület, hiszen jóval kevesebb oxigént termel, port fog meg, párát bocsát ki, mint a fák-cserjék azonos alapterületű lombkoronája. Magyarország éghajlata alatt nehezen fenntartható, folyamatos locsolást, nyírást, lazítást kíván – melyikünk hétvégi pihenését ne tette volna már tönkre egy fűnyíró berregése a szomszédban... Ezért kertünk tervezésekor *igyekezzünk a gyepek méretét akkorára korlátozni, amennyi a sporthoz, játékhoz, napozáshoz feltétlenül szükséges!*

Kertünk fenntartását nagyban segíti majd, ha már a tervezéskor végiggondoljuk a vízháztartását. Kertes házban a csapadékot nem elvezetni kell, hanem helyben tartani, és a felesleget a szárazság idején felhasználni! A vízzáró burkolatok, mint a beton, aszfalt vagy a betonra fektetett térkő vagy lapburkolatok nem engedik a talajba szivárogni az esővizet, így megnehezítik a környezetünkben lévő növények vízfelvételét is. *Csak a télen is folyamatosan használt járófelületet burkoljuk így!* A gépkocsi-beállókhoz, kerti utakhoz válasszunk vízáteresztő burkolatokat: mulcsot, gyeprácsot, kavicsot, murvát, homokba rakott térkövet, vagy téglát. A fennmaradó szilárd burkolatokról és a tetőről elvezetett csapadékvíz még így is jelentős segítségünkre lehet a kert locsolásánál. Ehhez az épület tervezésekor gondoljuk végig egy akkora méretű ciszterna telepítését, amelyben az esőt és a hóolvadékokat összegyűjthetjük.

Kerítés

A telket övező kerítés is sokat elárul a tulajdonosokról. Sohase feledjük, hogy a kerítés csak jelzése a telek határainak, a vagyon biztonságot máshogy kell megteremtenünk! Dunaharaszti Építési Szabályzata ezért úgy szabályozza a kerítés magasságát, hogy egy jóízű szomszédi beszélgetést ne zavarjon. A településkép, de az utcák biztonsága miatt is fontos, hogy *a kerítés nagyrészt áttört legyen*. Ha az áttört kerítés miatt zavarónak érezzük a belátást, *ültessünk élősvényt a kerítés mögé*. Válasszunk Magyarországon honos fajokat, mint a vadrózsa, orgona, kökény, galagonya, bodza!

A kerítés és a kapuk anyaga, színe és ritmusa illeszkedjék a tervezett épülethez!

Kialakításakor gondoljunk a levélláda, csengő, névtábla és házszaám, megfelelő világítás elhelyezésére! Ne feledkezzünk meg a kukatárolókról sem, amelyet a kerítésbe integráltan tudunk kulturáltan megépíteni!

fotók: Marosi Péter, Kiss Alexa, Szabó Julianna

fotó: Kissfazekas Kornélia

Dunaharaszti szép hagyománya a kőlabazatos kerítés, amelynek mezőit a magyar feltaláló Haidekker Sándorról elnevezett haidekker-háló tölti ki. Tartósságát jól mutatja, hogy az első villaépítkezésekből majd száz éves kerítések is állnak még. Néhány helyen mives vasmunkával díszített régi kapukat találunk, óvjuk és védjük meg őket!

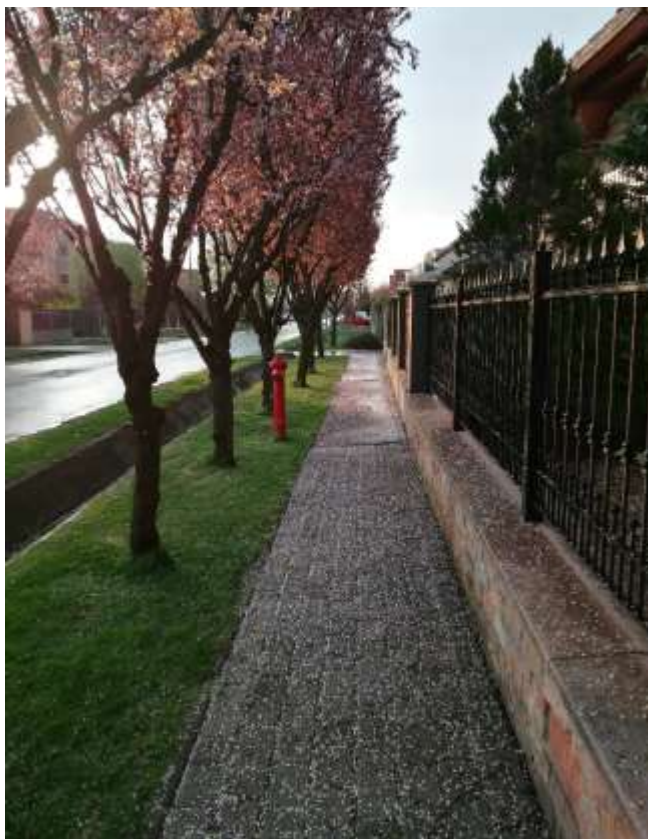
fotó: Szilágyi Alice

Utcák, közterek

fotó: Szabó Julianna

Dunaharaszti egyik legnagyobb értéke a jobbára széles lakóutcák öröksége. Az Alföldön a széles utcák hagyománya részben a csordák ki- és behajtásából, részben a homokos talajon széles esővíz-elvezető árkok szükségletéből adódott. A fennmaradt utcaszélesség ma lehetővé teszi, hogy okos tervezéssel a gépkocsis, kerékpáros és gyalogos forgalom, a felszín alatt futó vezetékek elérjenek. Mindezek mellett is marad hely a fasorok telepítésére – amelyre szükség is van a széles útfelület árnyékolására. Dunaharaszti Helyi Építési Szabályzata előírja az új vagy újjáépülő utcák fásítását, a régi fasorok pótlását. Az Önkormányzat mellett számos utcában a háztulajdonosok is felkarolták a fásítást és ma már egységes fasorok díszlenek.

fotó: Szabó Virág

fotó: Balizs Dániel

Az út fenntartása az Önkormányzat feladata, de a járdák és az esővízelvezető árok tisztításáról az ingatlantulajdonosnak kell gondoskodnia!

A nagy keresztmetszetű, lapos partfalú nyílt csapadékelvezető árok a falusi kultúra környezettudatos találmánya. Az útfelületről a gyepvel borított árokba összefolyt esővíz lassanként szivárog a talajba, javítva annak vízháztartását, táplálva a mellé ültetett virágokat, gyümölcsfákat. Az árok és az árokpart növényzete megszűri az esővizet, védi a gyalogjárót és a kerteket az út porától is. Ha lehetőségünk van rá, tartsuk meg ezt a hagyományt! *Gondozzuk a gyepes árkot, ültessünk mellé virágot és gyümölcsfát*, akár helyezünk alá egy kispadot, ahol a szomszédokkal eldiskurálhatunk!

fotó: Kissfazekas Kornélia

Sajnos a gépkocsik sok családban elsőbbséget élveznek, és az árok a parkolásnak adja át a helyét. Ne feledjük azonban, hogy a vízelvezető keresztmetszetet ebben az esetben is biztosítanunk kell! Az árok kibetonozása helyett *válasszunk vízáteresztő burkolatot* és ilyenvel burkoljuk a beállóhelyeket is. A zöldsáv elvesztésével tovább nő a nagy lombú fák jelentősége, most már nem csak a gyalogosok, de a parkoló autók érdekében is: *minden második parkolóhely után ültessünk magas törzsű, nagy lombkoronájú fát!*

Reklámok

Városainkban a 19. században jelentek meg a cégérek, kirakatok, reklámfeliratok, a 21. századra azonban úgy elborították egyes utcáinkat, hogy a település arculatát veszélyeztetik. Dunaharaszti egyes területeit is eluralták a harsogó színű, feleslegesen nagy, információt kevésbé hordozó, ízléstelen, csiricsaré reklámok, ezért a Helyi Építési Szabályzat szabályozza a reklámfelületek méretét, elhelyezését.

Természetesen minden cég, üzlet, vendéglátó hely nevét és profilját szükséges megjeleníteni az ingatlanon, ezért *az erre szolgáló felületet már az épület tervezésekor ki kell alakítani a homlokzatba illesztve!* A legtöbb cég esetében nem kell megjelenítenünk ennél többet, hiszen marketing sokkal hatékonyabb az interneten. A feliratok, cégérek készíttetésénél legyünk ugyanolyan igényesek, mint az épületnél: az öntapadó fóliából, molinóból készített reklám, a műanyag fagyalttölcsér üzletünk alacsony színvonalát sugallja! *Valójában azzal növelhetjük a forgalmat, ha az üzlet előterét rendezetten, egységesen, minőségi anyagokkal alakítjuk ki.* Az előkertben, árnyas fák alatt kényelmes székekkel kialakított terasz hívogat egy kávéra. Egy jól kialakított, megvilágított, rendszeresen átrendezett kirakat előtt megállnak nézelődni a vevők. Sokféle szolgáltatás érdekességét növeli, a belé vetett bizalmat fokozza, ha az üzlethelyiséget nagy üvegfelületekkel nyitjuk meg az utca felé, és a járókelő láthatja, hogy készül a kenyér, milyen edzést tart az edző, milyen tisztaság van a fodrászatban. Egy alapvetően autós közlekedésre épülő városban az is vonzó, ha ügyfeleinknek rendezett, lombos fákkal árnyékolt megállóhelyeket biztosítunk az üzlet előtt.

fotók: Szabó Julianna

